

**СЛОВО ПРО МЕБЛІ,
ЩО ВІДРИВАЮТЬ ВІД ЗЕМЛІ ¹
Рецензія на «Словник українських
назв меблів житлового приміщення»
(І. В. Муляр, І. С. Попова; за ред.
проф. І. С. Попової. – Дніпро : Ліра,
2017. – 164 с.)**

Важко уявити життя сучасної людини без таких предметів, як стілець, стіл, диван, шафа тощо, інакше кажучи того, що ми називаємо меблями. Деякі з них увійшли в людський побут ще сивої давнини. Можливо, ще на стадії первісного стану людина почала використовувати стовбури повалених буревієм дерев як лави для сидіння або спання. Історія меблів, отже, є такою самою давньою, як і історія людства. Та сама колода, що стала прототипом стільця або ліжка, є ознакою людської цивілізації нарівні з кам'яною сокирою або первісним малюнком на стінах печери. І історія людства є певною мірою й історією розвитку меблів, які людина пристосовувала до потреб свого повсякденного життя, створюючи нові предмети меблів та вдосконалюючи їхні різновиди.

Меблі, якими послуговується сучасна людина у своєму побуті, універсальні за своїм призначенням незалежно від державного устрою, регіону, матеріалу, з якого вони зроблені, їхньої форми тощо. Люди в різних куточках земної кулі використовують стілець для сидіння, ліжка – для спання, шафу – для зберігання в ній різних речей, але називають ці предмети по-різному залежно від мови, якою вони послуговуються. І це цілком закономірно, оскільки мова кожного народу є самобутньою й відтворює оригінальну систему меблевої лексики, яка складалася в ній із сивої давнини відповідно до

---

¹ Будь-які меблі відривають нас від землі... (Анар).

розвитку предметного середовища, що оточує людину.

Не є винятком і сукупність найменувань різновидів меблів, що функціонує в сучасній українській мові. Саме вона й стала об'єктом опису в «Словнику українських назв меблів житлового приміщення», укладеному науковцями Центру історії та розвитку української мови ДНУ імені Олеся Гончара. Автори словника професор І. С. Попова та доцент І. В. Муляр зазначають, що назви меблів як окрема, чітко організована частина словникового складу сучасної української літературної мови перебувають у процесі становлення. Укладачі наголошують, що цей процес бере свій початок від формування меблевої лексики як різновиду ремісничої термінології й особливо активізувався наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., перебуваючи під впливом самотутніх соціально-економічних змін у розвитку незалежної Української держави.

Екстралінгвальні чинники, що зумовили не лише значне поповнення підсистеми назв меблів у фаховому мовленні, професійній комунікації, але й перехід багатьох з них з вузькоспеціального спілкування на рівень загальномовних одиниць, роблять систематизування й дослідження меблевої лексики української мови нагальним й актуальним завданням сучасної україністики. То ж появу рецензованого словника потрібно визнати своєчасною. Словник є значним науковим доробком, який збагачує не лише українську лексикографію та лексикологію, але й культурологію, адже докладний лексикографічний опис меблевої лексики, наданий у ньому, значно доповнює наше уявлення про матеріальну культуру побуту українців.

Реєстр словника ґрунтується на опрацюванні джерел, що презентують різні стилі української мови. Зокрема, художній стиль представлений творами таких знаних українських письменників, як А. Головка, О. Гончар, О. Корнійчук, М. Коцюбинський та багатьох інших; офіційно-ділова мова – класифікаторами товарів Державної митної служби України та електронними матеріалами, розміщеними на сайтах численних меблевих компаній, фабрик і магазинів; науковий стиль –

навчальними посібниками з дизайну тощо. На нашу думку, використання різнопланових за змістом і стилем джерел повною мірою забезпечує вірогідність відтворюваної лексичної системи.

Словникова стаття рецензованого видання має чітко продуману структуру, яка послідовно складається із заголовного слова, його варіанта (якщо він є), етимологічної довідки (до іншомовних назв) та дефініції значення або значень, якщо назва багатозначна. Окремі словникові статті побудовано за гніздовим принципом, відповідно до якого в одній статті подано слово, що позначає родові поняття, і найменування різновидів (согіпоніми), які введено до структури статті за допомогою лексичних конкретизаторів, як-от: **ДИВА́Н** (перс. *diwan* – службовий кабінет) – вид великих м'яких меблів зі спинкою... Різновиди вказують на: 1) спосіб виготовлення окремих частин – *д. із плетеною спинкою*; 2) темпоральні характеристики, стиль – *д. пізнього бароко*; ... 13) наявність окремих частин – *д. з підлокітниками* (с. 34–35). Систематизація найменувань різновидів меблів за їхніми ознаками виявляє наукову позицію укладачів, що додає значущості рецензованому словникові як науковому виданню.

Словникові передує «Передмова», у якій автори наводять загальні принципи укладання словникової статті, зокрема надають інформацію щодо согіпонімів (с. 4), варіантів назв, етимологічних довідок (с. 5), тлумачення кількох значень, стилістичних позначок (с. 6). Утім, у «Передмові» чомусь відсутні коментарі щодо подання синонімів, гіпонімічних назв деяких різновидів меблів та їх відмежування від синонімічних найменувань. Наприклад, залишається незрозумілим, у яких семантичних відношеннях перебувають найменування **ДИВА́Н**, яке очолює самотійну статтю (див. вище), та назви, подані в кінці цієї самої статті після посилання Див.: **КАНА́ПА, КОЗÉТКА, КУШÉТКА, ОТОМА́НКА, СОФА́, ТАХТА́**? Це синоніми до слова *диван* чи його гіпоніми?

На нашу думку, потрібно було б доповнити передмову інформацією на кшталт: «Родо-видові (гіпонімічні) неоднокореневі назви різновидів меблів чи їх аксесуарів подано

в словникових статтях за допомогою відсилання *Див. (дивіться)* і визначено в самостійних статтях, наприклад: **ВСТАВКА** – те, чим заповнені двері (дзеркало, деревостружкова плита та ін.). Див.: **ФІЛЬОНКА**.

Синонімічні найменування супроводжують у словникові відсиланням *Те саме, що...*, і вони можуть розпочинати словникову статтю або завершувати її, наприклад: **ГІРКА** – етажерка або скляна шафка для посуду. Те саме, що **ВІТРІНА**.

Можна звернути увагу укладачів й на деякі дискусійні моменти щодо подання окремих слів або їхніх форм. Наприклад, лексема **АНТРЕСÓЛЬ** є формою однини до слова **АНТРЕСÓЛІ**, то чи потрібно її подавати окремою статтею із відсиланням Див.: **АНТРЕСÓЛІ** (с. 13)? Наскільки вмотивовано внесення до нормативного словника зменшено-пестливих форм слів, як-от: **КРІСЕЛКО** і **КРІСЛЕЧКО** до **КРІСЛО** (с. 55) тощо. Чи є слово **КУТО́К** у найменуванні *куток для кухні* зменшеною формою до слова **КУТ**? Адже немає назви **кут для кухні*.

Ці та інші можливі зауваги щодо недоліків словника не знижують його загальної цінності. Свого часу А. Ріволь зауважив, що «немає такої праці, яка містила б у собі більше недоліків, ніж словник, а також немає такої, яка настільки потребувала б подальшого вдосконалення». Робота з удосконалення словника може бути продовжена, і її результати сподіваємося побачити в другому виданні, потреба у якому є очевидною, оскільки видання вийшло невеликим тиражем, що не відповідає наявному попиту в таких лексикографічних описах.

Практична цінність словника посилена наявністю в ньому стилістичних характеристик окремих слів реєстру, поданням усіх найменувань з нормативними наголосами, наданням алфавітного покажчика лексем реєстру. Користувачам словника, які звернуться до нього як до наукового видання, будуть у нагоді список використаної літератури та перелік джерел фактичного матеріалу.

Автори рецензованого словника позиціонують його як «спробу щонайповніше систематизувати найменування меблів житлового приміщення», і загалом ця спроба їм вдалася.

Переконані, що словник схвально приймуть фахівці зі стандартизації, класифікації та каталогізації меблевої продукції, дизайнери інтер'єру, філологи, історики, мистецтвознавці та всі, хто цікавиться культурою побуту людини.